herpy

JASZCZURKI WŁAŚCIWE

Jaszczurka zwinka

Lacerta agilis

Lacerta agilis to krępa, krótkonoga jaszczurka o dziennej aktywności, zamieszkująca piaszczyste wrzosowiska, wydmy i nasłonecznione skarpy. Gatunek występuje od południowej Anglii po Bajkał, a samiec w okresie godowym przybiera lśniąco zielone boki. Dorasta do około 20 cm, żywi się owadami i potrzebuje słońca, chłodnego zimowania oraz najlepiej wybiegu na zewnątrz.

Rodzina: Lacertidae Nazwa angielska: Sand Lizard

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**15-25 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**6-12 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Naziemny i kopiący nory**
Środowisko	**Lasy i łąki strefy umiarkowanej**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**120 × 60 × 60 cm** D × S × W dla 2 dorosłych osobników
Temperatura w dzień	**22-30 °C**
Miejsce wygrzewania	**38-45 °C**
Temperatura w nocy	**12-17 °C**
Wilgotność	**40-60%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Zalecane** Strefa Fergusona 2
Zimowanie	**4-6 °C** 4-16 tygodni
Pokarm	**Owady**
Utrzymanie	**W parach lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**24-36 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**4-15 jaj**
Zniesienia w roku	**1-2**
Inkubacja	**40-45 dni** przy 24-25 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Lacerta agilis to średniej wielkości, krępa i krótkonoga jaszczurka, najmniejszy gatunek spośród jaszczurek zielonych. Dorosłe osobniki mierzą na północy około 18 cm, a pojedyncze zwierzęta z kontynentalnej Europy osiągają 25 cm. Ogon jest mniej więcej półtora raza dłuższy niż tułów z głową. Głowa jest szeroka i łopatowata, dzięki czemu zwierzę szybko zakopuje się w piasku.

Samiec ma wyraźnie większą głowę niż samica, a w okresie godowym jego boki stają się lśniąco zielone i bledną ponownie przed zimą. U form wschodnich samiec może być zielony na całym ciele. Samica jest szara do brązowej, a wiosną i na początku lata jej brzuch jest zaokrąglony od jaj. Obie płcie mają wzdłuż grzbietu i boków rzędy oczek (ciemnych plam z

jasnym środkiem), a rysunek jest tak stały, że po nim można rozpoznać poszczególne osobniki. Świeżo wyklute młode są jasnobrązowe z bardzo wyraźnymi oczkami i mierzą 30-60 mm od pyska do kloaki w pierwszym roku oraz 60-90 mm w drugim.

W razie zagrożenia jaszczurka może odrzucić ogon. Ogon odrasta, ale nie osiąga pełnej długości, a to w nim znajduje się najważniejsza rezerwa tłuszczu zwierzęcia. Opisano kilka podgatunków, między innymi *L. a. agilis*, *L. a. argus* i *L. a. exigua*, ale tylko nieliczne z nich da się odróżnić genetycznie. Odnotowano hybrydy z *Lacerta viridis*. Nazwa gatunkowa pochodzi z łaciny i oznacza zwinny.

W naturze zwierzęta żyją średnio około 6 lat, ale niektóre osiągają 12 lat i więcej.

Zwierzę jest płochliwe, ale szybkie i może przyzwyczaić się do stałego karmienia. To zwierzę do obserwowania i pielęgnowania, a nie do brania na ręce.

Występowanie i środowisko

Lacerta agilis ma jeden z największych zasięgów spośród europejskich jaszczurek. Występuje od południowej Anglii, Francji i północnych Pirenejów przez Europę Środkową i Wschodnią do Rosji i dalej na wschód po Bajkał i północno-zachodnie Chiny. Na północy sięga południowej Szwecji, południowo-wschodniej Norwegii i południowej Karelii, a na południu północnych Włoch, Bałkanów i północnej Grecji. Dalej na wschodzie spotyka się ją na Kaukazie, w północno-wschodniej Turcji i w Azji Środkowej.

W Danii, Szwecji, Holandii i Anglii gatunek zasiedla piaszczyste siedliska, natomiast dalej na południe i wschód występuje także na łąkach, skarpach, poboczach dróg i w ogrodach. Rozmieszczenie jest często wyspowe, a populacje na północnym zachodzie są małe i odizolowane.

> **Naturalny zasięg:** Wielka Brytania, Francja, Andora, Dania, Szwecja, Norwegia, Finlandia, Holandia, Belgia, Luksemburg, Niemcy, Szwajcaria, Liechtenstein, Austria, Czechy, Słowacja, Węgry, Polska, Włochy, Słowenia, Chorwacja, Bośnia i Hercegowina, Serbia, Czarnogóra, Macedonia Północna, Albania, Bułgaria, Grecja, Rumunia, Mołdawia, Ukraina, Białoruś, Litwa, Łotwa, Estonia, Rosja, Gruzja, Armenia, Azerbejdżan, Turcja, Kazachstan, Kirgistan, Mongolia i Chiny.

ŚRODOWISKO

Lacerta agilis potrzebuje otwartych, słonecznych i suchych siedlisk z trwałą osłoną w pobliżu. Mogą to być wydmy, wrzosowiska, łąki nadmorskie, nasłonecznione skarpy, skraje lasów i pól, kamieniołomy i ogrody. W najchłodniejszych częściach zasięgu gatunek jest związany z nadmorskimi wrzosowiskami i wydmami, ponieważ jaja muszą leżeć w piasku nagrzewanym przez słońce. Zwierzęta wygrzewają się najchętniej na pniach drzew i na skraju roślinności, rzadko na odsłoniętym piasku.

Zwierzęta pojawiają się w marcu-kwietniu, gdy temperatura przekracza 12 °C. Kopulacje odbywają się w maju i trwają do połowy czerwca, a samica składa zwykle jedno zniesienie w czerwcu-lipcu. Jaja leżą w luźnym piasku na słońcu, a wyklucie następuje pod koniec sierpnia i we wrześniu. Dorosłe osobniki znikają od sierpnia, gdy rezerwy tłuszczu w ogonie, wątrobie i jamie brzusznej są uzupełnione, i szukają zimowisk w samodzielnie wykopanych korytarzach, 30-60 cm pod powierzchnią piasku lub ziemi. Wiatr i deszcz zasypują wejście, a zwierzę leży niezakłócone aż do wiosny.

Hodowla

TERRARIUM

Lacerta agilis najlepiej czuje się w terrarium zewnętrznym lub wybiegu w pełnym słońcu, gdzie ma naturalne światło słoneczne, naturalny rytm dobowy i roczny oraz żywą zdobycz. Parę można trzymać na wybiegu o wymiarach 2 × 1 m. Powinien być skierowany na południe, mieć podłoże z piasku i niewielkie skarpy o nachyleniu 45-60° oraz być zamknięty od góry siatką chroniącą przed ptakami i kotami. Ścianki muszą być szczelne i wkopane na co najmniej 30 cm w głąb, aby gryzonie nie mogły się dostać do środka.

W pomieszczeniu para potrzebuje co najmniej 120 × 60 × 60 cm (długość × szerokość × wysokość), a większe terrarium jest zawsze zaletą. Młode z jednego zniesienia można odchowywać w grupach po sześć w 90 × 45 × 45 cm.

Podłożem jest piasek. Formy nadmorskie trzyma się na płukanym piasku z dodatkiem kruszonych muszli ostryg lub skorupek ślimaków, formy wrzosowiskowe na mieszance ziemi, torfu i drobnego żwiru. Piasek musi być na tyle głęboki, aby zwierzę mogło się w nim zakopać. Urządź terrarium płaskimi kamieniami, łupkiem, korą korkową i korzeniami, tak aby było wiele

miejsc do wygrzewania. Samce wybierają je i bronią ich, więc powinny być rozmieszczone w regularnych odstępach, wolne od roślin i lekko pochylone. Posadź wrzos, trawy i rozchodnik. Kamienie i korzenie muszą leżeć stabilnie i bez szczelin, aby zwierzę nie zostało przygniecione.

Dla samicy potrzebna jest warstwa luźnego, lekko wilgotnego piasku o grubości około 18 cm w nasłonecznionym miejscu, najlepiej przy kamieniu lub ściance. Tam wykopie gniazdo. Pokrywa musi być szczelna i zapewniać dobrą wentylację.

TEMPERATURA

Lacerta agilis to zwierzę kochające słońce. Temperatura dzienna w terrarium wynosi 22-30 °C, a miejsce do wygrzewania powinno mieć temperaturę powierzchni 38-45 °C, mierzoną termometrem na podczerwień. Nasłoneczniona wydma może latem osiągać na szczycie 48 °C, a w najniższych częściach ponad 28 °C, więc zwierzę samo wybiera sobie temperaturę. Używaj spotów halogenowych lub metalohalogenkowych, które dają krótkofalowe ciepło podczerwone, i zabezpiecz żarówkę przed dotykiem. Zwierzę musi mieć możliwość schowania się w chłodnych korytarzach lub w cieniu.

W nocy temperatura spada do 12-17 °C. Młode trzyma się w 22-24 °C w dzień, 15-17 °C w nocy i 26-28 °C na miejscu do wygrzewania.

Zimowanie jest konieczne, jeśli zwierzę ma się rozmnażać. Zimować można tylko zdrowe, dobrze odżywione zwierzęta bez pasożytów; chore, wychudzone i niedawno nabyte osobniki pozostawia się aktywne. Zważ zwierzę późnym latem i przed rozpoczęciem obniżania temperatur. Długość dnia i temperaturę obniża się stopniowo przez około cztery tygodnie, a ostatni posiłek podaje się trzy tygodnie przed zimowaniem, aby jelita były puste. Zwierzę przenosi się do plastikowego pojemnika ze żwirem lub wiórami drzewnymi, kryjówką i płaską miską z wodą, a pojemnik umieszcza się w lodówce bez zamrażalnika lub w chłodnym pomieszczeniu o stabilnej temperaturze. Temperaturę obniża się z 15 °C do 4-6 °C w ciągu tygodnia i utrzymuje na tym poziomie przez 4-16 tygodni. Należy unikać mrozu. Utrzymuj podłoże lekko wilgotne i używaj dwóch niezależnych termometrów. Pojemnik musi być zabezpieczony przed gryzoniami. Wybudzanie polega na podniesieniu temperatury do 15 °C, a następnie do normalnej temperatury dziennej. Zwierzę najpierw pije, a jeść zaczyna, gdy temperatura przekroczy 12 °C. Zobacz też temat o zimowaniu.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Lacerta agilis pochodzi z suchych, otwartych siedlisk, a wilgotność powietrza w terrarium wynosi 40-60 %. Dobra wentylacja jest ważniejsza niż wilgotność, a podłoże nie może być stale mokre.

W naturze zwierzę pozyskuje wodę z porannej rosy i deszczu. W terrarium powinna stać płaska miska z wodą, nawet jeśli jest rzadko używana, a wodę wymienia się codziennie. W ciepłe dni lekko zraszaj rośliny i kamienie każdego ranka, aby zwierzę mogło zlizywać krople. Kryjówka z lekko wilgotnym piaskiem daje miejsce, w którym można schronić się przed upałem. Miejsce lęgowe samicy utrzymuje się lekko wilgotne.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Lacerta agilis wygrzewa się przez większą część dnia i potrzebuje silnego światła oraz UVB. Na zewnątrz UVB pochodzi od słońca. W pomieszczeniu stosuje się świetlówki T5-HO z UVB nad miejscem do wygrzewania, tak aby światło, ciepło i UVB obejmowały ten sam obszar i były równomiernie rozłożone. Przy miejscu do wygrzewania indeks UV powinien wynosić 0,7-3,0, co odpowiada strefie Fergusona 2. Mierz miernikiem UV i wymieniaj świetlówki zgodnie z zaleceniami producenta. Szkło zatrzymuje UVB.

Długość dnia odpowiada porze roku: około 14 godzin latem, zmniejszając się do 8-10 godzin jesienią, aby zwierzę weszło w rytm zimowania. Spot nad miejscem do wygrzewania włącza się na 5-8 godzin w środku dnia.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Lacerta agilis jest owadożerna. W naturze jej dieta składa się z chrząszczy i ich larw, koników polnych, świerszczy, pająków, gąsienic, równonogów i much. Mrówek unika. Zwierzę łapie zdobycz, którą jest w stanie obezwładnić, i aktywnie jej szuka.

W terrarium podaje się świerszcze, szarańczę, larwy barciaka, mącznika, karaczany i muchy w rozmiarach, które zwierzę może połknąć w całości. Owady karmowe należy przed podaniem dobrze odkarmić. Oprószaj je wapniem i preparatem witaminowym z D3; zwierzętom bez UVB częściej. Kruszona kość mątwy lub wapń mineralny na podłożu dostarcza dodatkowego wapnia. Samice potrzebują dodatkowej suplementacji w tygodniach przed złożeniem jaj.

Karmienie zależy od pogody: zwierzę je, gdy piasek jest ciepły, a temperatura powietrza przekracza 12 °C. Dorosłym i młodym oferuje się pokarm codziennie w sezonie aktywności, a w ciepłe, słoneczne dni najlepiej 2-3 razy w małych porcjach. Jesienią zwierzę się dokarmia przed zimowaniem, a ostatni posiłek podaje się trzy tygodnie przed schłodzeniem.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Lacerta agilis to gatunek samotniczy, który spotyka się z osobnikami swojego gatunku tylko w celu rozrodu. Samce są terytorialne i przeganiają rywali z najlepszych miejsc do wygrzewania. Para albo samiec z dwiema samicami na metr kwadratowy to spokojny układ. Samce najlepiej tolerują się nawzajem, gdy różnią się wielkością, gdy jest wiele miejsc do wygrzewania i nie ma samic. Samice są spokojniejsze i mogą dzielić kryjówkę i miejsce do wygrzewania.

Nie trzymaj tego gatunku z innymi gatunkami, aby nie dochodziło do konkurencji o miejsca do wygrzewania i pokarm. Dorosłe osobniki chętnie zjadają młode, dlatego młode trzyma się osobno.

Nowe zwierzę jest płochliwe i na początku się chowa. Po kilku tygodniach zaczyna wychodzić i brać pokarm z pęsety i palców. Unikaj chwytania zwierzęcia, ponieważ w stresie odrzuca ogon. Przenoś je tak rzadko, jak to możliwe.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samiec ma większą głowę i zielone boki w okresie godowym, natomiast samica jest szara do brązowej i wyraźnie szersza w okolicy brzucha, gdy nosi jaja. U samca barwy rozwijają się, gdy zwierzę osiąga dojrzałość płciową. U młodych płeć trudno rozpoznać.

Zwierzęta osiągają dojrzałość płciową po drugim lub trzecim zimowaniu, czyli w wieku dwóch do trzech lat. Młode trzymane w cieple przez zimę rosną szybciej, ale zaburza to rytm roczny i nie jest zalecane. Do rozrodu przeznaczaj tylko zdrowe, w pełni wyrośnięte zwierzęta.

GODY I KOPULACJA

Kopulacje następują po zimowaniu. Zwierzęta muszą się wybudzić i zacząć jeść, zanim samiec pokaże swoje barwy. Kopulacje zaczynają się około tygodnia po wybudzeniu i odbywają się w ciągu kilku tygodni, w naturze w maju i do połowy czerwca. Samiec chwyta samicę za nasadę ogona lub bok, a kopulacja trwa 2-4 minuty. Potem samiec pilnuje samicy przez godziny lub dni. Samica często kopuluje z kilkoma samcami.

Trzymaj jednego samca z jedną lub dwiema samicami. Jeśli grzbiet lub nasada ogona samicy są zranione, zwierzęta należy rozdzielić. Niewielkie blizny przy nasadzie ogona są normalne i świadczą o tym, że samica kopulowała.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa jaja cztery do sześciu tygodni po kopulacji, w naturze w czerwcu-lipcu. Zniesienie liczy 4-15 jaj, a duże samice składają więcej niż małe. Typowe jest jedno zniesienie w sezonie, ale w sprzyjające lata może pojawić się drugie. Samica przybiera na obwodzie, aż kształt jaj staje się widoczny przez skórę, i przestaje jeść przed złożeniem jaj.

Gdy zaczyna kopać próbne dołki, przenosi się ją do komory lęgowej z około 18 cm luźnego, lekko wilgotnego piasku, korą korkową i łupkiem. Samica kopie ok. 10 cm w dół, a następnie w bok, w kierunku twardej powierzchni. Po złożeniu jaj może pozostać tam kilka dni i jest obficie karmiona, ponieważ jej rezerwy tłuszczu są niskie. Opuszcza gniazdo i nie opiekuje się jajami ani młodymi.

INKUBACJA

Jaja ostrożnie się odkopuje i umieszcza w pojemniku z tym samym podłożem, w którym leżały. Nie wolno ich obracać, a sklejonych jaj się nie rozdziela. Użyj wermikulitu wymieszanego z wodą w proporcji 1:1 wagowo w plastikowym pojemniku z małymi otworami wentylacyjnymi. Napełnij pojemnik do połowy, zrób w podłożu niewielkie wgłębienia i włóż do każdego po jednym jaju.

W 24-25 °C wyklucie następuje po 40-45 dniach. W 22 °C inkubacja trwa do 60 dni, a w 31 °C zaledwie 30 dni. Utrzymująca się temperatura poniżej 20 °C daje słabe wyniki wylęgu i słabe młode, a powyżej 29 °C powoduje wady rozwojowe. Wilgotność w inkubatorze wynosi około 90 %, a pokrywy pojemników uchyla się codziennie w celu przewietrzenia. Zapłodnione jaja są jędrne i prześwietlone pod światło świecą różowo. Jeśli jajo cuchnie lub pleśnieje, należy je usunąć.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Młode są małe (30-60 mm od pyska do kloaki w pierwszym roku) i pokarm oferuje się im od pierwszych dni. Podawaj małe świerszcze, mszyce, muszki owocowe i inne drobne owady, oprószone wapniem i witaminami. Sześć młodych można trzymać razem w 90 × 45 × 45 cm z piaskiem, płaskimi kamieniami, kryjówkami i płaską miską z wodą. Temperatura wynosi 22-24 °C w dzień i 15-17 °C w nocy, a miejsce do wygrzewania ma 26-28 °C i UVB.

Dorosłe osobniki chętnie zjadają młode, dlatego młode trzyma się w osobnym terrarium. Obserwuj wzrost: zwierzęta rosnące wolniej niż rodzeństwo przenosi się do osobnego pojemnika. Dopiero gdy młode są w połowie wyrośnięte, można je przenieść do dorosłych. Pierwszej zimy zimowaniu poddaje się tylko zdrowe, dobrze odżywione młode.

Zdrowie i częste błędy

Większość problemów wynika ze zbyt małej ilości ciepła i UVB, monotonnej diety, zbyt małej przestrzeni lub zbyt wysokiej temperatury bez cienia. Typowe z nich to:

- Osteoporoza przy braku UVB i wapnia. Zapewnij UVB lub słońce i oprószaj pokarm.
- Kleszcze i roztocza, zwłaszcza na zewnątrz i na wilgotnym podłożu. Regularnie oglądaj zwierzę.
- Pasożyty wewnętrzne. Nowe zwierzęta trzyma się w kwarantannie, a przed zimowaniem bada się próbkę kału.
- Przegrzanie w ciepłe dni w zamkniętym terrarium bez cienia. Zawsze zapewnij chłodne miejsce.
- Utrata ogona w wyniku stresu lub walk. Odrasta tylko częściowo, a zwierzę traci rezerwę tłuszczu.
- Nieudane zimowanie u chorych lub wychudzonych zwierząt. Pozostaw je aktywne i karmione.
- Problemy ze złożeniem jaj, jeśli brakuje odpowiedniego miejsca lęgowego. Samica jest niespokojna i kopie.

Zdrowe zwierzę ma czyste oczy, pełny ogon i dobry apetyt. Skontaktuj się z lekarzem weterynarii z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli zwierzę nie je, traci na wadze lub jest ospałe.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.